

ERM:n vuoden 2012 vuosikertomus – Rakennemuutoksen jälkeen: työmarkkinat, työolot ja tyytyväisyys elämään

Tiivistelmä

Johdanto

Euroopan rakennemuutoksen seurantavälineen (ERM) vuoden 2012 vuosikertomuksessa analysoidaan rakennemuutoksen seurauksia yksittäiselle työntekijälle. Siinä tarkastellaan erityisesti, ketkä menettivät työnsä talouskriisin takia, ketkä löysivät uuden työpaikan ja miten nämä tapahtumat, työpaikan menetys ja sitä seurannut uudelleen työllistyminen, vaikuttivat heidän yleiseen henkilökohtaiseen tilanteeseensa ja tyytyväisyyteensä. Vuosikertomuksessa tarkastellaan myös vaikutuksia jäljelle jääneiden työntekijöiden työoloihin rakennemuutoksen läpikäyneessä yrityksessä. Tilannetta näissä kahdessa ryhmässä – työpaikkansa menettäneissä ja rakennemuutoksen läpikäyneeseen työpaikkaan jääneissä henkilöissä – ei ole aiemmin analysoitu käyttäen yhteisiä, EU:n laajuisia ja edustavia tietoja.

Taustaa

EU-politiikassa vallitsee huoli siitä, että Euroopassa on vuonna 2012 viisi miljoonaa työpaikkaa vähemmän kuin vuonna 2008. Monet näistä työpaikoista ovat kadonneet rakennemuutosta seuranneessa työntekijöiden irtisanomisissa. Euroopan unioni on jo vuosikymmeniä auttanut lieventämään rakennemuutoksen kielteisiä vaikutuksia työntekijöihin, pääasiassa Euroopan sosiaalirahaston kautta ja viime aikoina Euroopan globalisaatiorahaston kautta. Lisäksi äskettäin julkaistussa rakennemuutosta käsittelevässä Euroopan komission vihreässä kirjassa näkyy poliittinen huoli rakennemuutoksen vaikutuksista työpaikkansa yrityksessä säilyttäneisiin työntekijöihin. Asiaa tarkastellaan ennen kaikkea näkökulmasta, jonka mukaan ”huonosti hallitulla rakennemuutoksella voi inhimillisten ja psykologisten seuraustensa myötä olla merkittävä

pitkäaikainen ja kielteinen vaikutus yritysten työntekijöihin, mikä heikentää tätä kilpailukyvyyn kannalta tärkeää resurssia”.

Keskeiset havainnot

- Useat työllisyyttä kuvaavat indikaattorit osoittavat, että samaan aikaan kun työmarkkinat yleisesti heikkenevät, tilanne vaihtelee suuresti jäsenvaltioittain. Esimerkiksi Itävallassa, Puolassa ja Saksassa työmarkkinoilla on nähtävissä melko myönteistä kehitystä.
- Vaikka työpaikkojen katoaminen on vähentynyt talouskriisin alkamisajan korkeista luvuista, ERM:n ilmoitukset koskevat edelleen useammin työpaikkojen menetyksiä kuin uusia työpaikkoja.
- Työntekijöillä, jotka todennäköisimmin menettävät työpaikkansa, on yleensä vähemmän mahdollisuuksia saada uutta työpaikkaa. Näiden henkilöiden ominaispiirteisiin kuuluu alhainen koulutustaso, vähemmistöön kuuluminen, ulkomaalaistausta, merkittävät terveysongelmat ja alhainen ammattiasema.
- Pitkä palvelusaika suojelee työpaikan menettämiseltä, mutta jos pitkäaikainen työntekijä menettää työpaikkansa, hänen on vaikeampi löytää uutta työtä.
- Työpaikkansa menettäneet ilmoittavat vähäisemmästä tyytyväisyydestä elämään ja merkittävämmästä elämäntilanteensa aliarvostuksesta kuin työpaikkansa säilyttäneet.

- Työpaikkansa menettäneet, jotka sen jälkeen löytävät uuden työn, ilmoittavat merkittävästi suuremmasta tyytyväisyydestä elämään kuin ne, jotka eivät ole löytäneet uutta työtä.
- Hieman yli kolmannes (37 prosenttia) työntekijöistä EU27:ssä ilmoitti tapahtuneesta rakenneuudistuksesta edellisten kolmen vuoden aikana. Työpaikkansa säilyttäneet kuuluvat useimmiten ylempiin ammattiryhmiin ja tekevät työtä suuremmissa yrityksissä tai perinteisesti valtionrahoitteisilla aloilla.
- Rakenneuudistuksista raportointi vaihtelee huomattavasti jäsenvaltioittain. Pohjoismaiden työntekijät Suomesta, Ruotsista ja Tanskasta ilmoittivat korkeimmasta työpaikkojen rakenneuudistuksen tasosta (55–62 %). Alhaisimmat tasot kirjattiin muutamissa Itä-Euroopan jäsenvaltioissa (Puolassa ja Bulgariassa) ja Etelä-Euroopan jäsenvaltioissa (Italiassa, Espanjassa ja Kreikassa).
- Myönteistä on, että työorganisaation piirteet yhdessä korkeatuottoisten työjärjestelmien kanssa todettiin yleisemmiksi rakenneuudistuksen läpikäyneillä työpaikoilla: työntekijät ovat itsenäisempiä, heidän on helpompi päästä koulutukseen, ryhmätyötä käytetään yleisemmin, työntekijät voivat vaikuttaa ja osallistua enemmän työn organisointiin.
- Kielteistä on, että analyysi vahvistaa myös rakenneuudistuksen yhteyden voimakkaampaan työn intensiteettiin ja alhaisempaan työsuhdeturvaan. Rakenneuudistuksen kokeneet työntekijät, erityisesti ruumiillisen työn ammattiteissa, pitävät työtään ”erittäin stressaavana”. He ilmoittivat myös todennäköisemmin suuremmasta altistumisesta työpaikan psykososiaalisille riskeille sekä korkeammista psykosomaattisten häiriöiden ja työstä poissaolojen tasoista.

- Yleensä ottaen analyysissä esitetään merkkejä mahdollisista kielteisistä yhteyksistä rakenneuudistuksen ja työntekijöiden itse ilmoittaman terveydentilan välillä. Tämä näkyy yhdenmukaisesti useissa eri indikaattoreissa, mikä ilmentää sitä, että nämä yhteydet eivät ole perusteettomia, vaikka erityiset syy-yhteys -mekanismit ovat eittämättä mutkikkaita eikä niitä voida helposti osoittaa.

Päätelmät

Ne, jotka todennäköisimmin menettävät työpaikkansa, vähiten todennäköisesti löytävät uuden työpaikan. Tämä viittaa vahvasti siihen, etteivät instituutiot ja toimintalinjat ole riittävän kehittyneitä voidakseen varmistaa sen, ettei ulkoisen joustoturvan malli johda kielteisiin jakaumavaikutuksiin. Tämä seikka korostaa myös sitä, että aktiivisessa rakenneuudistusta koskevassa työmarkkinapolitiikassa olisi keskityttävä muita heikommassa asemassa olevien ja haavoittuvien ryhmien tarpeisiin.

Uuden työpaikan nopeasti entisen menettämisen jälkeen löytäneiden korkeat tulokset tyytyväisyydessä elämään korostavat työntekijöiden aktivointipolitiikan merkitystä.

Jotkin työpaikkansa säilyttäneille aiheutuvat kielteiset vaikutukset liittyvät melko varmasti itse rakenneuudistusprosessiin, sillä ilmoitetun rakenneuudistuksen ajankohdan oli osuttava kolmelle edelliselle vuodelle. Tämä korostaa muutosprosessissa huolellisen hallinnan merkitystä ennen kaikkea työntekijöiden terveydelle ja hyvinvoinnille.

Tulokset viittaavat edelleen siihen, että rakennemuutosta käsittelevässä komission vihreässä kirjassa esitetyt yritysten ja työmarkkinaosapuolten viimeaikaiset aloitteet mielenterveysasioiden käsittelemiseksi työpaikoilla joillakin aloilla, joilla on meneillään erityisen suuria muutoksia, olisi ulotettava koskemaan kaikkia aloja.

Lisätietoja

ERM report 2012 – After restructuring: labour markets, working conditions and life satisfaction, (ERM:n vuoden 2012 vuosikertomus – Rakenneuudistuksen jälkeen: työmarkkinat, työolot ja tyytyväisyys elämään) -raportti on saatavissa osoitteesta <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1261.htm>

Lisätietoja antaa tutkuspäällikkö John Hurley, joh@eurofound.europa.eu